

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В АВИАКОМПАНИЯХ

В статье обозначена сущность инноваций и инновационной деятельности на авиапредприятиях. Систематизированы теоретические положения по инновационной деятельности авиапредприятия и его экономическому механизму. Охарактеризованы современное состояние и особенности инновационного развития национальных авиакомпаний в глобальном информационном пространстве. Разработан, обоснован механизм управления инновационными процессами в национальных авиакомпаниях.

Ключевые слова: инновационная деятельность, авиакомпания, инновационный процесс, инновационные стратегии, механизм инноваций, персонал, информационное обеспечение инновационной деятельности.

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF THE INNOVATION PROCESS MANAGEMENT MECHANISM IN AIR COMPANIES

In the article the authors outline the essence of innovations and innovation activity at the airlines, systematized theoretical positions regarding the innovative activity of the airline and its economic mechanism. The current state and features of innovative national airlines development in the global information space are described. The management mechanism of innovative processes in national airlines has been developed and substantiated.

Key words: innovation activity, airline, innovation process, innovative strategies, mechanism of innovations, personnel, information support of innovation activity.

УДК 338.4:[658:005.5]

Овчарук В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»

АНАЛІЗУВАННЯ ЧИННИКІВ ПОБУДОВИ І ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ АДМІНІСТРУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

У статті наведено, охарактеризовано чинники побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами. До них віднесено компетентність персоналу, розвиток системи менеджменту, цілі та завдання адміністрування, технологічне забезпечення, особливості підприємства, обсяги документально-інформаційного забезпечення управління, ресурсне забезпечення виробничо-господарської діяльності, якість корпоративного управління, стабільність середовища функціонування, розвиток інформаційної інфраструктури, централізованість управління, євроінтеграційні процеси, а також рівень електронності документів і документообігу. Зроблено висновок про доцільність класифікації таких чинників за середовищем впливу з виокремленням чинників прямого й опосередкованого впливу. Наголошено на взаємозв'язку і взаємозалежності таких чинників, а також на їхньому просторово-часовому вимірі. Встановлено, що з практичних міркувань складно діагностувати рівень впливу окремо взятого такого чинника на процеси адміністрування в організаціях, що зумовлене перш за все властивостями системної залежності.

Ключові слова: адміністрування, діловодство, документація, інформація, підприємство, система, управління.

Вступ. Одним з важливих елементів управління суб'єктами підприємницької діяльності є системи адміністрування, під якими слід розуміти вид управлінської діяльності, який на засадах документації, діловодства, інформаційного забезпечення та формалізації управ-

лінських процедур забезпечує цілеспрямований вплив керівної підсистеми на керовану за усіма етапами технологію управління. Якість таких систем впливає на зацікавленість підприємством з боку суб'єктів зовнішнього середовища, зокрема з боку інвесторів, покупців,

бізнес-партнерів. Отже, такі системи повинні відповідати сучасним стандартам управління й враховувати найновіші здобутки теорії та практики. Щоби досягти цієї мети, компанії мають об'єднувати зусилля керівників різних рівнів управління, власників, працівників керованої підсистеми, а також представників консалтингових компаній.

Процеси побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів перебувають під впливом різноманітних чинників, отже, ігнорування будь-якого ключового з них з високим рівнем ймовірності може привести до ухвалення помилкових управлінських рішень.

Аналіз останніх наукових досліджень. Значний внесок у формування і розвиток положень з ідентифікації, оцінювання та прогнозування чинників побудови і використання різноманітних систем економічного характеру зробили чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема А. Бритько [1], О. Гіда [2], А. Купрін [5], О. Мельник [7], Т. Савченко [8], Л. Фіонова [10], О. Чернецька [11]. У працях цих та інших авторів розглянуто трактування поняття «чинник», наведено класифікацію чинників за низкою істотних і незалежних ознак, розвинуто підходи до ідентифікації чинників, запропоновано механізми встановлення їхньої пріоритетності, наведено рекомендації до мінімізації негативної дії таких чинників тощо. Водночас проблема полягає у фрагментарності дослідження проблематики ідентифікації та змістового наповнення чинників побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами. Причому йдеться про трактування поняття адміністрування саме з позиції окремого виду управлінської діяльності, що передбачає цілеспрямований вплив керівної підсистеми на керовану за усіма етапами технологію управління.

Мета статті полягає в конкретизації змістового наповнення чинників побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами, а також розвитку їхньої класифікації.

Викладення основного матеріалу. Вивчення теорії і практики за проблемою дає змогу зробити висновки про те, що чинники впливу на різні економічні явища й процеси часто за своєю сутністю є різновекторними чи, навпаки, взаємопов'язаними. Окрім того, нерідко вплив одних таких чинників (які впливають негативно) нівелює вплив інших, навіть якщо він є позитивним. Це обумовлює доцільність усебічного діагностування всіх ключових чинників побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами. При цьому слід враховувати те, що в основу класифікації більшості чинників може бути покладено низку класифікаційних ознак, що також не можна ігнорувати.

Результати виконаних досліджень дають змогу виокремити ключові чинники побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами. Охарактеризуємо їх докладніше.

1) Компетентність персоналу. Якою б розвинутою не була технологічна складова систем адміністрування, якими б сформованими не були політика, правила чи процедури в них, наскільки б ефективними не були підтримуючі структури й процеси у цих системах, все ж таки ключовим їхнім елементом є персонал та рівень його компетентності. В аналізованому контексті слід зауважити, що кожен працівник на підприємстві більшою чи меншою мірою належить до систем адміністрування, оскільки або з їхнім використанням здійснює цілеспрямований вплив на керовану підсистему, або надає керівній системі зворотну інформацію про якість функціонування систем адміністрування. Водночас очевидним є те, що у компаніях є (чи можуть бути) як окремі працівники, так і підрозділи, діяльність яких безпосередньо пов'язана із зазначеними системами (наприклад, адміністратори, діловоди, референти, працівники канцелярії).

Враховуючи результати досліджень Ю. Малиновської [6, с. 70], персонал, що безпосередньо залучений у системи адміністрування, можемо класифікувати за низкою класифікаційних ознак, зокрема:

- за юридичним підпорядкуванням (залежні чи незалежні);
- за рівнями управління (працівники управлінського, інституційного та технічного рівнів управління);
- за штатним розписом підприємства;
- за рівнем індивідуалізації діяльності (ті, що виконують індивідуальні чи стандартні завдання);
- за інноваційною спрямованістю (інноваційно спрямовані чи неспрямовані);
- за формою зайнятості (постійні чи тимчасові);
- за функціональною структурою (ті, що забезпечують розроблення і функціонування системи адміністрування, чи ті, що здійснюють її підтримку та вдосконалення);
- за визначенням основного місця роботи працівників (штатні, сумісники чи ті, що виконують свої функціональні обов'язки від імені інших компаній);
- за соціальними ознаками (вік, стать, досвід роботи, соціальне походження тощо).

2) Розвиток системи менеджменту. Системи адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів – це складова системи менеджменту компанії загалом. Отже, очевидно, що рівень розвитку останньої визначає рівень розвитку процесів адміністрування, як наслідок, якість впливу керівної підсистеми на керовану за усіма етапами технологію управління. Спільним в обох системах є й те, що вони разом перебувають під дією подібних чинників середовища функціонування.

3) Цілі та завдання адміністрування. Процеси побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів будуть такими, якими їх бачать власники й керівники, що зафіксоване у відповідних цілях та завданнях. Недостатня увага до процесів ціле-

покладання може зумовити виникнення проблем із системами адміністрування, наприклад не буде відомий конкретний очікуваний результат їх застосування, а фактичні витрати, пов'язані з цим, у декілька раз перевищуватимуть планові. Акцентування уваги на цьому чиннику дає змогу усім зацікавленим особам зрозуміти, чого ми хочемо досягти, будуючи системи адміністрування, а також які конкретні завдання у цьому напрямі слід виконати.

4) Технологічне забезпечення. Системи адміністрування безпосередньо пов'язані не лише з персоналом та з рівнем його кваліфікації, але й з технологічною складовою (ІТ-технології, оргтехніка, мережі, канали зв'язку, доступ до мережі Інтернет, програмне забезпечення тощо), яка сприяє цілеспрямованому впливу керівної підсистеми на керовану. Так, різні інформаційні технології дають змогу формалізувати процеси й знання, накопичувати потрібну інформацію, підвищувати оперативність передавання інформації каналами прямого та зворотного зв'язку тощо. Як свідчить вивчення теорії та практики, чим складнішими будуть на підприємстві системи адміністрування, тим вищими повинні бути вимоги до рівня відповідного технологічного забезпечення.

5) Особливості підприємства. Вивчення теорії та практики дає змогу зробити висновок про те, що системи адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів залежать від величини суб'єкта господарювання, його галузевої приналежності, номенклатури та асортименту його продукції, його зовнішньоекономічної спрямованості, етапу його життєвого циклу тощо. Впливає на параметри систем адміністрування також рівень складності організаційної структури управління та управлінських процесів на підприємстві, а також наявність територіально відокремлених його підрозділів. Підвищення рівня масштабності діяльності компанії, як свідчить вивчення теорії та практики, сприяє підвищенню рівня зацікавленості керівників і власників впровадження ефективних систем адміністрування.

Розглядаючи чинник особливостей підприємства, звернемо увагу на те, що чим більшим за своїми розмірами є підприємство, тим складнішими в нього управлінські процеси і, відповідно, системи адміністрування. При цьому не слід забувати про збільшення кількості персоналу суб'єкта господарювання. В аналізованому контексті слушно зауважують Т. Колесникова та Ю. Мартишова [4, с. 23], що у великих організаціях наявні, як правило, «територіально відокремлені підрозділи, існує чимало місць реєстрації документів, ведеться інтенсивний обмін документами між різними підрозділами, потрібні ефективні засоби планування і координування робіт».

б) Обсяги документально-інформаційного забезпечення управління. Управлінська діяльність обов'язково пов'язана з документацією та інформацією; вони необхідні для об'єктивного оцінювання усіх процесів в межах компанії, бізнес-планування та прогнозування

її діяльності в умовах ринку. Чим більшими будуть обсяги документально-інформаційного забезпечення управління, тим вищими будуть вимоги до систем адміністрування, тим складнішими вони будуть з точки зору взаємозв'язків між елементами. Враховуючи результати досліджень Л. Фіонової [10, с. 52–53], зауважимо, що значні обсяги документально-інформаційного забезпечення управління впливають на низку таких параметрів систем адміністрування:

- кількість видів документів, що використовуються в організації на кожному рівні управління;
- кількість уніфікованих систем документації, що застосовуються;
- час, що затрачається на створення та переміщення кожного виду документу (підготовка його проекту, погодження, візування, затвердження, реєстрація тощо);
- кількість підрозділів, що мають пряме чи опосередковане відношення до роботи з тим чи іншими документами;
- кількість документів, що формуються кожною посадовою особою на підприємстві за визначений період часу та/або підписуються нею;
- кількість документів, що погоджуються з посадовими особами підприємства;
- кількість зовнішніх стейкхолдерів, до яких скеровуються сформовані документи;
- кількість необхідних систем реєстрації документів та реєстраційних форм тощо.

7) Ресурсне забезпечення виробничо-господарської діяльності. Як відомо, одне з важливих завдань, які постають перед керівниками підприємств, полягає у забезпеченні усіх напрямів діяльності необхідною кількістю ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних тощо). Проблеми з ресурсним забезпеченням виробничо-господарської діяльності обов'язково призводять до проблем за окремими напрямками діяльності суб'єкта господарювання (наприклад, з постачанням, збутом, плануванням, бюджетуванням, мотивуванням персоналу, установами ключових показників ефективності, впровадженням чи підтриманням на належному рівні навчальних програм для персоналу). Це ж саме стосується систем адміністрування, адже достатня кількість ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності є позитивним індикатором очікувань впровадження дієвих систем адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів.

8) Якість корпоративного управління. Системи адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів трактуються як ефективні, справді вони є такими за умови якісного корпоративного управління, яке узагальнено передбачає наявність чіткої підзвітності в межах керівної та керованої підсистем, високих етичних стандартів, структурування рівнів управління та визначення конкретного місця кожної посадової особи в організаційній структурі управління, ідентифікації функцій,

повноважень та відповідальності працівників, налагодження процесів взаємодії між працівниками та підрозділами тощо. Усе це, зрештою, сприяє формуванню чітких і прозорих інформаційних потоків.

9) Стабільність середовища функціонування. Параметри систем адміністрування в управлінні підприємствам будуть багато в чому такими, який вплив на них здійснює середовище функціонування. Якщо, наприклад, воно характеризуватиметься хаотичністю, складністю, відсутністю прогнозованості, динамічністю тощо, це має враховуватись під час формування систем адміністрування та під час визначення їхньої структури (очевидно, така структура буде більш складною, ніж в умовах стабільного середовища).

10) Розвиток інформаційної інфраструктури. Рівень ефективності систем адміністрування в управлінні підприємствами визначається багато в чому рівнем розвитку інформаційної інфраструктури, яка, зокрема, включає програмно-апаратне забезпечення (маршрутизатори, комутатори, апаратні пристрої), системи управління базами даних, операційні системи, програмні продукти, мережеві канали, інформаційні сервіси тощо. Широка пропозиція цього на ринку розширює можливості керівників і власників у виборі того чи іншого обладнання для розв'язання поставлених перед системами адміністрування завдань. Зокрема, відповідне порівняння альтернативних варіантів може здійснюватися за критеріями цінової доступності, конфіденційності даних, простоти в адаптуванні до вимог суб'єкта господарювання тощо.

11) Централізованість управління. Як відомо з теорії та практики, організації можуть мати централізовані чи децентралізовані системи управління. Кожна з них здійснює власний вплив на системи адміністрування в управлінні підприємствами та визначає параметри таких систем. Наприклад, високий рівень децентралізації може привести до виникнення проблеми розпорошеності документації чи інформації, а також складності їхнього оперативного пошуку для ухвалення управлінських рішень. В аналізованому контексті варто зробити висновок про те, що у найближчій перспективі системи адміністрування все ж таки будуть пов'язані з децентралізацією управління, оскільки на підприємствах в декілька разів зростає кількість управлінських рішень, що ухвалюються, а самі компанії розширюють сферу своєї діяльності у просторому та часовому вимірах.

12) Євроінтеграційні процеси. Параметри систем адміністрування визначаються євроінтеграційними процесами вітчизняних компаній, а також рівнем їхньої участі в процесах інтернаціоналізації. Чим активніше компанія працює на міжнародному ринку, тим ширше її контакти із зовнішнім середовищем, тим складніше в цьому контексті системи адміністрування. В аналізованому контексті слід враховувати те, що активна участь компанії у зовнішньоекономічних процесах приводить до накопичення додаткового досвіду ведення підприємницької діяльності та впровадження новітніх здобутків у сфері адміністрування.

13) Рівень електронності документів та документообігу. Системи адміністрування в управлінні підприємствами можуть бути різними, а також у них може переважати як електронна, так і паперова документація. Водночас виконані дослідження дають змогу зробити висновок про те, що чим вищим буде рівень електронності документів та документообігу в організації, тим ефективнішими будуть системи адміністрування. Це пов'язане, зокрема, з тим, що високий рівень електронності сприяє дисциплінованості персоналу під час роботи з інформацією та документацією, сприяє захисту корпоративної інформації, спрощує рух документів, підвищує оперативність ухвалення управлінських рішень тощо. Зазначена проблема є важливою для вітчизняного бізнесу, для якого рівень такої електронності сьогодні не є надто високим. В аналізованому контексті слушною можна вважати думку А. Єрмолаєвої [3, с. 87], згідно з якою «вітчизняні технології документування на паперовому носії формувались, розвивались та апробувались протягом тривалого історичного періоду <...>, а сам паперовий носій був унікальним і таким, що забезпечує як юридичну силу інформації, що містилась у ній, так і її тривалу збереженість».

Проаналізувавши охарактеризовані вище чинники побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів, можемо зробити висновок про їхній взаємозв'язок і взаємозалежність. Окрім того, значимість кожного з них виявлятиметься в конкретному просторово-часовому вимірі. Очевидно, що з практичних міркувань складно діагностувати рівень впливу окремо взятого такого чинника на процеси адміністрування в організаціях, що зумовлене перш за все властивостями системної залежності.

Аналізування виокремлених чинників побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів дає змогу зробити висновок про доцільність їхньої класифікації за середовищем впливу з виокремленням чинників прямого й опосередкованого впливу (рис. 1).

Висновки. Таким чином, актуальна проблема сьогодні, спричинена відносно новим трактуванням понять «адміністрування» та «система адміністрування», що полягає у виокремленні чинників побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів, є розв'язаною, а відповідна прогалина в науковій літературі усунута. Результати свідчать про те, що більшість виокремлених чинників є такими, які безпосередньо підконтрольні суб'єкту господарювання, отже, він може на них впливати шляхом ухвалення відповідних управлінських рішень.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі повинні полягати в моделюванні впливу чинників побудови і використання систем адміністрування в управлінні підприємствами на економічні показники діяльності суб'єкта господарювання.

Рис. 1. Чинники побудови та використання систем адміністрування в управлінні підприємствами

Джерело: виокремлено автором

Список літератури:

1. Бритько А. Теоретические основы оценки эффективности проектов инновационного развития экономических систем: факторы, проблемы, методические подходы, принципы. Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. 2013. № 1. С. 97–110.
2. Гіда О. Фактори, що впливають на формування викликів національним інтересам України в інформаційному просторі. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2013. № 2. С. 228–236.
3. Ермолаева А. Новые правила делопроизводства в федеральных органах исполнительной власти: проблемы применения. Власть. 2011. № 4. С. 87–90.
4. Колесникова Т., Мартышова Ю. Исследование возможностей внедрения системы электронного документооборота в организации. Успехи в химии и химической технологии. 2007. Вып. XII. № 10. С. 22–25.
5. Куприн А. Основные факторы влияния на адаптивность систем управления предприятием. Проблемы современной экономики. 2010. № 4. С. 111–113.
6. Малиновська Ю. Активізування діяльності працівників комунікаційної системи підприємств: дис. ... канд. екон. наук; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. 213 с.
7. Мельник О. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: монографія. Львів: видавництво Львівської політехніки, 2010.
8. Савченко Т. Вплив факторів зовнішнього середовища на систему управління конкурентоспроможністю підприємства. Науковий вісник НГУ. 2015. № 5. С. 142–148.
9. Сатушевська К. Формування системи стратегічного управлінського обліку в управлінні вартістю підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2013. № 24. С. 265–272.
10. Фионова Л. Факторы, влияющие на структуру документооборота. Делопроизводство. 2012. № 2. С. 51–55.
11. Чернецька О. Внутрішні чинники у формуванні системи управління фінансовими результатами сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2014. № 5. С. 46–51.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ПОСТРОЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИСТЕМ АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

В статье приведены, охарактеризованы факторы построения и использования систем администрирования в управлении предприятиями. К ним отнесены компетентность персонала, развитие системы менеджмента, цели и задачи администрирования, технологическое обеспечение, особенности предприятия, объемы документально-информационного обеспечения управления, ресурсное обеспечение производственно-хозяйственной деятельности, качество корпоративного управления, стабильность среды функционирования, развитие информационной инфраструктуры, централизация управления, евроинтеграционные процессы, а также уровень электронности документов и документооборота. Сделан вывод о целесообразности классификации таких факторов по среде воздействия с выделением факторов прямого и косвенного воздействия. Отмечены взаимосвязь и взаимозависимость таких факторов, а также их пространственно-временное измерение. Установлено, что из практических соображений сложно диагностировать уровень влияния отдельно взятого такого фактора на процессы администрирования в организациях, что обусловлено прежде всего свойствами системной зависимости.

Ключевые слова: администрирование, делопроизводство, документация, информация, предприятие, система, управление.

ANALYSIS OF THE FACTORS OF CONSTRUCTION AND USE OF ADMINISTRATION SYSTEMS IN THE MANAGEMENT OF ENTERPRISES

In the article the factors of construction and use of administration systems in enterprise management are described. They include the competence of personnel, the development of the management system, the goals and tasks of administration, the technological support, the features of the enterprise, the amount of documentary and information management, the resource support of production and economic activities, the quality of corporate governance, the stability of the functioning environment, the development of information infrastructure, the centralization of management, European integration processes, as well as the level of electronic documents and document circulation. The conclusion is made about the expediency of classifying such factors in the environment of exposure with the identification of factors of direct and indirect impact. The interrelation and interdependence of such factors, as well as their space-time dimension, are noted. It is established that, for practical reasons, it is difficult to diagnose the level of influence of this particular factor on administrative processes in organizations, which is primarily due to the properties of the systemic dependence.

Key words: administration, office work, documentation, information, enterprise, system, management.

УДК 330

Орехова А.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного контролю та аудиту,
Сумський національний аграрний університет

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ, ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ ТА СТРУКТУРУВАННЯ КОНТРОЛІНГУ

У статті досліджено наявні підходи до визначення сутності контролінгу. Проаналізовано етапи розвитку контролінгу. Запропоновано авторське визначення сутності контролінгу. Визначено структурні елементи контролінгу як цілісної системи. Доведено, що контролінг забезпечує синтетичний, цілісний погляд на систему управління, що забезпечує стратегічний розвиток підприємства, належний рівень конкурентоспроможності на ринку.

Ключові слова: контролінг, контроль, стратегічний контролінг, тактичний контролінг, оперативний контролінг.

Вступ. В сучасних умовах ведення бізнесу контролінг виступає важливим фактором забезпечення досягнення стратегічних цілей підприємства,

оскільки дає змогу вирішувати цілу низку питань, таких як, зокрема, стабільність бізнесу, виявлення та ефективно використання внутрішніх резервів, підви-